

Ο Τριαδικός Θεός: Η υπό του ανθρώπου σχετική γνώση του Θεού (Βασίλειος Γκρίλλας, Θεολόγος, ΜΑ Θεολογίας)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

«Ἄρρητον οὖν το θεῖον και ακατάληπτον» [1], αναφέρει ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός για τον Τριαδικό Θεό. Πραγματικά, σύμφωνα με την πίστη της Ορθόδοξης Εκκλησίας, ο Θεός είναι «ακατάληπτος» και ως εκ τούτου, αχώρητος στον ανθρώπινο νου. Για τον Θεό δεν μπορεί να επιτευχθεί επιστημονική γνώση. Η επιστήμη, ως βάση αφετηρίας, θέτει την αίσθηση των όντων, τα οποία διερευνά με συγκεκριμένα κριτήρια, φθάνοντας στο σημείο, να έχει στο τέλος συγκεκριμένες αποδείξεις. Ο Θεός, ως υπερκείμενος κάθε ανθρώπινης κατ' αίσθησιν αντιλήψεως και παραλλήλως απόλυτα διαφορετικός, από κάθε πεπερασμένο ον, δεν εμπίπτει σε αποδεικτικές γνωστικές μεθοδολογίες. Ως υπεραισθητός και άπειρος Θεός, δεν μπορεί να είναι υποκείμενο γνώσης η στοιχείο υπάρξεως προς επιστημονική απόδειξη [2].

Στην ιστορία, υπήρξαν πολλές συγκρουόμενες απόψεις περί της δυνατότητας του ανθρώπου, να έχει γνώση για την θεότητα. Εντοπίζονται λοιπόν, δύο κυρίως κατηγορίες. Η πρώτη, υποστηρίζει την παντελή αδυναμία του ανθρώπου για να έχει γνώση Θεού. Οι θεωρίες του Αρείου, των Μαρκιωνιτών, οι οπαδοί της

Ονοματοκρατίας (Nominalismus), του Δεισμού (Deismus) και του Αγνωστικισμού (Agnosticismus), δεν δέχονται πως ο άνθρωπος μπορεί να έχει γνώση, έστω και σχετική, για το Θεό. Κατ' αντίθεση στην δεύτερη κατηγορία με τις θεωρίες του Ευνομίου, του Αετίου, του Ουαλεντίνου, του Πτολαιμαίου, του Καρποκράτους, των Μυστικιστών και των Πανθεϊστών, δηλαδή και των αρχαιότερων και των νεότερων Γνωστικιστών, αναπτύσσεται μια διδασκαλία, που υποστηρίζει το δυνατόν της γνώσεως του Θεού από τον άνθρωπο. Και οι δύο αυτές τάσεις, αποκρούστηκαν από την Εκκλησία, η θέση της οποίας διαφοροποιείται από κάθε άκρο.

Ο ιερός Χρυσόστομος, τονίζοντας την αγνωσία του Θεού από τον άνθρωπο, χαρακτηρίζει το Θεό ως άρρητο, άφθαρτο, απερινόητο, αόρατο και ακατάληπτο [3]. Κατ' αυτές τις ιδιότητες, η ουσία του Θεού, παραμένει μοναδική και ασύλληπτη για τον άνθρωπο. Παράλληλα με δεδομένο ότι, η ουσία του Θεού είναι απλή, ασχημάτιστος, ασύνθετος και απερίγραφτος [4], δεν μπορεί να καταστεί αντικείμενο της ανθρώπινης γνώσης [5].

Ωστόσο, όταν ο ανθρώπινος νους θέσει για τον Τριαδικό Θεό το ερώτημα: «Τι είναι Θεός;», αυτομάτως βαίνει σε μια πορεία αναγνώρισης του θείου. Το ίδιο το ερώτημα, είναι δηλωτικό ενός περιγράμματος απαντήσεων, που άγουν τον ανθρώπινο νου στην πορεία της αντίληψης του Θεού [6]. Το άγνωστον το Θεού, δεν αίρει την αναγκαιότητα του ανθρώπου να γνωρίσει το Θεό. Το ακατάληπτον του Θεού, δεν συνιστά σε καμία περίπτωση, ούτε άρνηση της υπάρξεως του Θεού, ούτε και στερεί από τον άνθρωπο την δυνατότητα της προσέγγισης, της σπουδής και της βιώσεως του Θεού [7]. Ουσιαστικά λοιπόν, ο ερωτών ανθρώπινος νους, θέτοντας το περί Θεού ερώτημα, αυτομάτως θέτει και το φάσμα της

αναζητήσεως, τόσο του θείου εντός της κτιστότητας, όσο της ανθρώπινης φύσης εντός της άκτιστης θείας παρουσίας [8]. Έτσι, η αγνωσία του Θεού, γίνεται το ισχυρό όριο, που σηματοδοτεί την διαφορά μεταξύ του άκτιστου Θεού και κτιστού ανθρώπου [9]. Στο σημείο αυτό, ο άνθρωπος αρχίζει να «γνωρίζει», το Θεό αποκτώντας την αντίληψη, πως η αγνωσία του Θεού δεν είναι χαρακτηριστικό της θεότητας, αλλά δηλωτικό στοιχείο της άφραστης μεγαλειότητας του άδυτου Θεού [10]. Σε αυτή την βάση κινούμενος ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός, συμπληρώνει την θέση του, επισημαίνοντας ένα «λογικώς παράλογο», αναφέροντας ότι, «Άπειρον ούν το θείον και ακατάληπτον, και τούτο μόνον αυτού καταληπτόν, η απειρία και η ακαταληψία» [11]. Δηλαδή, όσο ο άνθρωπος γνωρίζει τον Θεό, τόσο περισσότερο αντιλαμβάνεται το ακατάληπτον Αυτού. Έτσι η αγνωσία, ως τρόπος προσεγγίσεως του Θεού μετατρέπεται σε θετική, παραγωγική και προοδευτική λειτουργία του ανθρώπου.

Η γνώση του ανθρώπου για το Θεό, δεν μπορεί να είναι τέλεια και κατ' ουσίαν, αλλά ατελής και περί την ουσίαν [12]. Η υποκείμενη πεπερασμένη ανθρώπινη φύση, αδυνατεί να κατανοήσει τελείως την υπερκείμενη θεία φύση. Η γνώση του ανθρώπου είναι «εκ μέρους» [13], στον παρόντα αιώνα, ενώ το Ευαγγέλιο αφήνει την δυνατότητα της γνώσης του Θεού στον μέλλοντα αιώνα, με την βεβαιότητα για το Θεό, ότι «οψόμεθα αυτόν καθώς εστι» [14] και μάλιστα «πρόσωπον προς πρόσωπον», έχοντας απαλλαγεί από τον περιορισμό της φθαρτότητας, η οποία μας καθηλώνει στο να βλέπουμε και να γνωρίζουμε το Θεό «άρτι δι' εσόπτρου εν αινίγματι» [15]. Στην παρούσα ζωή, ο Θεός κατά τον Ιωάννη τον Δαμασκηνό, δεν άφησε τον άνθρωπο σε παντελή άγνοια, αλλά του έδωσε την δυνατότητα γνώσης

της θεότητας, στο μέτρο που αυτή η γνώση, προάγει τον άνθρωπο στην τελειότητα [16], αποσιωπώντας κάθε στοιχείο γνώσης, το οποίο θα ήταν ισχυρότερο απ' αυτό, που ο πεπερασμένος ανθρώπινος νους θα μπορούσε να κατανοήσει [17].

Στο σημείο αυτό είναι απαραίτητη η εμβάθυνση στην δογματική θεολογία της Εκκλησίας, για την κατανόηση της αδυναμίας του ανθρώπου να έχει πλήρη γνώση του Θεού. Η ουσία του Θεού, παραμένει για τον άνθρωπο πάντοτε ακατάληπτη [18]. Ο άνθρωπος δεν μπορεί, ούτε να προσεγγίσει, ούτε να γνωρίσει την θεία ουσία. Η ανθρώπινη φύση μπορεί να γνωρίσει το Θεό μόνο μέσω από των Ενεργειών Του. Η διάκριση αυτή, Θεού και ανθρώπου, σηματοδοτεί την διάκριση κτιστού και ακτίστου, όντος και μη όντος. Η μετοχή του ανθρώπου στις άκτιστες θείες ενέργειες και όχι στην ουσία του Θεού, σημαίνει πως δεν υπάρχει καμία ταύτιση μεταξύ Θεού και κτίσματος, αλλά αντίθετα τονίζεται η ετερουσιότητα του κτιστού προς το άκτιστο. Κατ' αυτόν τον τρόπο, όλη η ζωή, η πρόοδος και η κίνηση του ανθρώπου εξαρτάται από τις άκτιστες θείες ενέργειες, και όχι από τη θεία ουσία [19]. Οποιοσδήποτε συσχετισμός, μετοχής του ανθρώπου στη θεία ουσία, παράγει ουσιαστική άρνηση της όλης δημιουργίας και της ετερουσιότητας του Κτίστη με την κτίση, διότι εξισώνει τον Δημιουργό με τα δημιουργήματα. Αντίθετα, η δυνατότητα της φύσης να μετέχει στις άκτιστες θείες ενέργειες και μόνο, σημαίνει την ετερουσιότητα και το ακατάληπτο της θείας ουσίας. Το ακατάληπτον έτσι του Θεού, δηλώνει την νομοτελειακή και φυσική σχέση προς την δημιουργό δύναμη, στην οποία ο άνθρωπος συγκαταβαίνει ελεύθερα και εξελικτικά, αναγνωρίζοντας τα όρια της φύσης και της σχέσης μεταξύ Θεού και ανθρώπου. Κατ' αυτήν την πορεία, το ακατάληπτον και άγνωστον του Θεού, νοηματοδοτεί την πορεία της αυτογνωσίας του ανθρώπου [20].

Παραπομπές:

- 1. Ιω. Δαμασκηνούς, PG 94,800.**
- 2. Κ. Παπαπέτρου, Πίστη και Γνώση, Ανάτυπο από τον 27ο Τόμο «Επίσημοι Λόγοι» Περιόδου από 1.9.1982 έως 18.5.1983 (Πρυτανεία Σπ Μουλοπούλου) Αθήνα 1987, σσ. 5-13.**
- 3.Ιω. Χρυσοστόμου, *Εις Εβραίους*, PG 63, 221.**
- 4. Ιω. Χρυσοστόμου, *Εις Ιωάννη ΙΕ*, PG 59, 98.**
- 5. Αντ. Παπαδοπούδου, Δρ.Θ., *Θεολογική Γνωσιολογία κατά τους Νηπτικούς Πατέρας*, Ανάλεκτα Βλατάδων 25, Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Θεσ/νίκη, 1977, σσ. 30-31.**

6. Ν.Ε.Μηστοπούλου, *Θέματα Ορθοδόξου Δογματικής Διδασκαλίας*, Πανεπιστημιακαί Παραδόσεις Δογματικής, Αθήναι 1983, σ. 20 και 56.
7. Αμφιλοχίου Ράντοβιτς, Ιερομ., *Το Μυστήριον της Αγίας Τριάδος κατά τον Γρηγόριον τον Παλαμάν*, Ανάλεκτα Βλατάδων 16, Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Θεσ/νίκη, 1973, σσ. 60-78.
8. Ν. Ματσούκα, *Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β΄*, Πουρναρά, Θεσ/νίκη, 2003, σσ. 46-50.
9. Ν. Ξεξάκη, *Ορθόδοξος Δογματική, Η περί Δημιουργίας διδασκαλία, τ. Γ΄*, Έννοια, Αθήνα 2006, σσ. 44-52.
10. Μαξίμου Ομολογητού, *Μυσταγωγία, Δ΄*, PG 91, 672.
11. Ιω. Δαμασκηνού, PG 94, 800.
12. Αμφιλοχίου Ράντοβιτς, Ιερομ., *Περί Αγίου Πνεύματος, Θεολογικαί Μελέται*, «Σύναξις Ορθοδόξων Θεολόγων», Καινούργιο Λαμίας 18-22 Αυγούστου 1970, Εισηγήσεις, Εκδόσεις «Ο Άρτος της Ζωής», Αθήναι 1971, σ. 7 και εξ.
13. Α΄ Κορ. 13, 12.
14. Α΄ Ίω. 3, 2.
15. Α΄ Κορ. 13, 12.
16. Ιω. Δαμασκηνού, *Έκδοσις ακριβής της ορθοδόξου πίστεως*, PG 94, 789
Α: «Ουκ αφήκε μέντοι ημάς ο Θεός εν παντελεί αγνωσία· πάσι γαρ η γνώσις». του είναι Θεόν υπ' αυτού φυσικώς εγκατέσπαρται»
17. Ιω. Δαμασκηνού, *Έκδοσις ακριβής της ορθοδόξου πίστεως*, PG 94 792
Α: «Ως ούν πάντα ειδώς και το συμφέρον εκάστω προμηθούμενος, όπερ συνέφερεν ημίν γνώναι απεκάλυψεν, όπερ δε ουκ εδυνάμεθα φέρειν, απεσιώπησε.».
18. Σπ. Κυριαζοπούλου, *Προλεγόμενα εις την ερώτησιν περί Θεού, δ.δ.*, Γρηγόρης, Αθήνα, 2000, σσ. 4-12.
19. Κ. Παπαπέτρου, *Πίστη και Γνώση*, Ανάτυπο από τον 27ο Τόμο «Επίσημοι Λόγοι» Περιόδου από 1.9.1982 έως 18.5.1983 (Πρυτανεία Σπ. Μουλοπούλου) Αθήνα 1987,σ. 9: «Η γνώση του Θεού δεν είναι επιστημονική γνώση ενός αντικειμένου, αλλά η σωτηρία του υποκειμένου, ο αγιασμός του, η θέωσή του, η αυτοπραγμάτωσή του στην ιστορία».
20. Κ. Παπαπέτρου, *Η Ουσία της Θεολογίας, Συστηματική μελέτη επί ενός πατερικού Έργου*, Αθήναι, χ.χ. σ. 175 και εξ.